

BULLETIN

Power, Politics & Policy

Vincit Omnia Veritas

No. 10, February 1, 2020

Editorial Board: Vlad Lupan, Victor Chirilă, Liubomir Chiriac, Veaceslav Berbeca, Sergiu Lipcean, Carolina Ungureanu, Eduard Țugui, Veaceslav Ioniță, Ion Tăbârță, Mihai Țurcanu

VIZITA PREȘEDINTELUI MAIA SANDU LA KIEV – REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Ion TĂBĂRȚĂ

După vizita președintelui României, Klaus Iohannis, la Chișinău la finele anului 2020, la începutul lui 2021, președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, a întreprins prima sa vizită în exterior în calitate de șef de stat, întâlnindu-se la Kiev cu omologul său ucrainean – Volodymyr Zelensky. În așa mod, chiar din starul mandatului său, președintele Sandu a dat un semnal clar, că relația cu vecinii este prioritară pentru ea în politica externă a Republicii Moldova. Referitor la vizita de la Kiev a președintelui moldovean, scopul acesteia este să depășească perioada de „înghețare” a relațiilor dintre Chișinău și Kiev, cauzată de fostul președinte, Igor Dodon, dar și să contribuie la ridicarea relației bilaterale moldo-ucrainene la un alt nivel.

Istoricul relației bilaterale moldo-ucrainene

Relațiile moldo-ucrainene, formal, în cei aproape 30 de ani de independență a celor două state în permanență au fost bune. Cu toate acestea, istoricul acestei relații a avut și încă mai are, numeroase pietre subacvatice, care nu permit să afirmăm despre o cooperare bilaterală moldo-ucraineană reciproc avantajos pe parcursul evoluției ei.

Instituționalizarea relațiilor dintre Republica Moldova și Ucraina au început imediat după destrămarea Uniunii Sovietice. Cele două state au stabilit relații diplomatice la 10 martie 1992, iar la 23 octombrie 1992 au semnat *Tratatul de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina*¹ (intrat în vigoare la 5 ianuarie 1997). În primul deceniu de independență a celor două state, dialogul politic moldo-ucrainean a fost dominat de două dosare: 1) contribuția Ucrainei la soluționarea problematicei transnistrene; 2) agenda bilaterală.

Implicarea Ucrainei în soluționarea diferendului transnistrean, la care statul vecin are statutul de mediator din anul 1995, nu a fost una fără echivocă. Au existat situații în care Kievul a acționat contrar intereselor Chișinăului în reglementarea transnistreană, fie din motivul că s-a orientat la poziția Moscovei în negocierile purtate, fie din interesele elitei regionale de la Odessa, puternic conectată cu conducerea neconstituțională a regiunii transnistrene prin diverse scheme economice gri și de contrabandă.

Poziția Kievului față de diferendul transnistrean s-a schimbat radical în anul 2014, odată cu anexarea Crimeii și provocarea separatismului teritorial în estul Ucrainei de către Rusia. Conștientizând pericolul pe care îl provocă regimul neconstituțional de la Tiraspol, susținut de către Moscova, asupra securității regionale, Kievul a început să fie mai cooperant cu Chișinăul pe

¹ Tratat de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina. / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116299&lang=ro

subiectul problematice transnistrene. Eforturile Ucrainei în asigurarea securității regionale sunt îndreptate spre deconstrucția triunghiului geopolitic Donbass-Crimeea-Transnistria, creat de Rusia pentru a controla nordul Mării Negre, iar Republica Moldova este percepută de către Kiev drept aliat în conflictul său dificil și complicat pe care îl are cu Moscova.

Agenda bilaterală a relațiilor moldo-ucrainene a fost preponderent axată pe două subiecte: 1) delimitarea și demarcarea frontierei de stat între Republica Moldova și Ucraina; 2) recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate între cele două state.

Frontiera de stat moldo-ucraineană are o lungime de 1 222 km (dintre care 267 km sunt frontieră riverană și 452 km pe segmentul transnistrean, necontrolat de către autoritățile constituționale de la Chișinău), este descendentă din hotarul administrativ existent între republicile unionale RSS Moldovenească și RSS Ucraineană în perioada sovietică. Procesul de delimitare și demarcare a frontierei de stat moldo-ucrainene a demarat la începutul anilor '90 ai secolului trecut, odată cu semnarea de către guvernele Republicii Moldova și al Ucrainei a acordurilor referitoare la *problemele de frontieră (din 20.03.1993)*² și la *colaborarea în problemele grănicerești (din 03.11.1994)*.³

De la bun început, a devenit limpede că documentul privind frontiera de stat va avea unele prevederi referitoare la schimburi de teritorii între Republica Moldova și Ucraina. În *Protocolul negocierilor între delegațiile guvernamentale ale Ucrainei și Republicii Moldova*,⁴ semnat la Kiev la 4 august 1998, părțile au convenit că, în schimbul cedării de către Republica Moldova a 7,77 km de autostradă Odessa-Ismail în regiunea localității Palanca (raionul Ștefan Vodă), Ucraina a acceptat ca linia de frontieră să treacă de-a lungul periferiei de nord a orașelului Basarabeasca (existau discuții privind partea de nord a acestui orașel) și pe linia existentă a delimitării folosirii pământului arabil și până la canalul râului Dunărea, trecând prin punctul aflat pe malul râului Dunărea la o distanță de 430 de metri de stâlpul de frontieră nr.1355/36, în localitatea Giurgiulești (raionul Cahul).

Republica Moldova și Ucraina au semnat la Kiev, la 18 august 1999, *Tratatul cu privire la frontiera de stat*⁵ (intrat în vigoare la 18 noiembrie 2001). În conformitate cu art.10 al Tratatului cu privire la frontiera de stat, părțile au semnat *Protocolul adițional*⁶ privind transmiterea de către Republica Moldova în proprietatea (posesiune, folosință și administrare) Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca, cu lungimea de 7,77 km, precum și sectorul de teren, prin care trece acesta.

Odată cu intrarea în vigoare la 18 noiembrie 2001 a Tratatului cu privire la frontiera de stat, a fost finalizat procesul de delimitare a frontierei moldo-ucrainene, demarcarea acestei frontiere încă nu a fost finalizată. Principale puncte de litigiu în demarcarea frontierei de stat moldo-ucrainene sunt teritoriile de lângă localitățile Naslavcea (la nord) și Giurgiulești (la sud). Ucraina insistă ca demarcarea teritoriului aferent acestor localități să fie realizată „la pachet”, instalarea celor două puncte de control în zona portului Giurgiulești să aibă loc doar după ce va fi rezolvată problema demarcării frontierei în regiunea centralei electrice de la Novodnestrovsk.

Un alt subiect de discuții moldo-ucrainene care își are originile în trecutul sovietic al Republicii Moldova și Ucrainei este cel al recunoașterii drepturilor de proprietate reciproce aflate pe teritoriul lor. Discuțiile pe acest subiect se referă la revendicarea de către Republica Moldova a dreptului

² Acord între guvernul Republicii Moldova și guvernul Ucrainei în problemele de frontieră. /

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116248&lang=ro

³ Acord între guvernul Republicii Moldova și guvernul Ucrainei cu privire la colaborarea în problemele grănicerești. /

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116238&lang=ro

⁴ Протокол переговоров между правительственными делегациями Украины и Республики Молдова, 4 августа 1998, г. Киев. /

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiY4MrbqrPuAhVRJMUkHcymCYEQFjABegQIAhAC&url=https://www.mfa.gov.md/%2Fimg%2Fdocs%2Fdoc_oficiale_autostrada_Odesa_Reni.pdf&usq=AOvVaw0_CgDnOCuG5lqUQSsVP3lv

⁵ *Tratat între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat.* / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116707&lang=ro

⁶ Protocol adițional la Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat, privind transmiterea în proprietate Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa-Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta, și regimul lor de exploatare. / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116558&lang=ro

asupra aproape la 120 de obiective (cifrele variază, unele surse indică aproximativ 150 de obiecte la momentul destrămării Uniunii Sovietice), în particular sanatorii, case de odihnă, complexe hoteliere și alte proprietăți, amplasate pe teritoriul ucrainean încă în perioada sovietică. Ucraina este interesată, cu precădere, de a intra în totalitate în posesiunea Complexului hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk, o parte componentă a căreia este amplasată pe teritoriul Republicii Moldova, în apropiere de satul Naslavcea (raionul Ocnița).

Republica Moldova și Ucraina au semnat la Kiev, la 11 august 1994, *Acordul privind recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate*,⁷ prin care Chișinăul și Kievul își recunoșteau reciproc drepturile asupra proprietăților situate pe teritoriul său a celeilalte părți până la 1 decembrie 1990. Acordul a intrat în vigoare la 19 octombrie 2001, Rada Supremă a Ucrainei ratificându-l numai după ce Parlamentul Republicii Moldova a condiționat ratificarea Tratatului cu privire la frontiera de stat din 18 august 1999 cu ratificarea de către Ucraina a acestui document.

Procesul de recunoaștere reciprocă a dreptului de proprietate între Republica Moldova și Ucraina este unul anevoios. Până în anul 2006, când procesul a fost suspendat, Ucraina a recunoscut dreptul de proprietate al Republicii Moldova asupra a 47 de obiecte de pe teritoriul său din totalul de 113 incluse în listă, iar Republica Moldova a recunoscut dreptul de proprietate al Ucrainei asupra a 2 obiecte (din 3 incluse în listă) amplasate pe teritoriul Republicii Moldova. După semnarea la 1 februarie 2010 a *Protocolului*,⁸ prin care au fost operate modificări în Acordul cu privire la drepturile de proprietate din 11 august 1994 (intrat în vigoare la 26 ianuarie 2012), partea moldovenească a acceptat echivalarea fostelor obiecte de subordonare unional-republicană cu obiectele de subordonare republicană, astfel devenind posibilă recunoașterea dreptului de proprietate asupra fostelor obiecte unional-republicane, negocierile au fost reluate.

Odată cu semnarea Protocolului din 1 februarie 2010, care s-a referit cu precădere la statutul juridic al Complexului hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk pentru a da posibilitate juridică Ucrainei să pretindă la dreptul de proprietate asupra acestui complex, Fondul Proprietății de Stat al Ucrainei a început să echivaleze unele obiecte ale sindicatelor din Republica Moldova, construite din bugetul unional, cu fostele obiecte de subordonare unională, în acest caz recunoașterea juridică a dreptului de proprietate asupra acestor obiecte ale sindicatelor devenind problematică pentru Republica Moldova.

Totodată, partea ucraineană insistă ca discuțiile referitoare la recunoașterea dreptului Ucrainei asupra Complexului hidroenergetic de pe Nistru să fie duse separat, și nu „la pachet” cu subiectul dreptului de proprietate al Republicii Moldova asupra obiectelor sale aflate pe teritoriul statului ucrainean. Partea ucraineană în anul 2017 s-a activizat în negocierile pe subiectul nodului hidroenergetic nistrean, insistând pe încheierea cât mai rapidă a unui Acord moldo-ucrainean, privind funcționarea Complexului hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk. Subiectele privind dreptul de proprietate și funcționarea Complexului hidroenergetic nistrean au constituit punctele cheie incluse în *Foaia de parcurs, privind dezvoltarea cooperării moldo-ucrainene pentru anul 2017*,⁹ semnată la Kiev pe 13 februarie 2017.

Activizarea Ucrainei pe subiectul Complexului hidroenergetic nistrean se explică prin faptul că, pe lângă infrastructura existentă (două hidrocentrale la Novodnestrovsk (dată în exploatare în anul 1983) și Nahoreanî (funcțională din 2000), Centrala hidroelectrică de Acumulare prin Pompaj (deschisă în 2009) și un lac tampon de reglare a debitului și temperaturii apei în râul Nistru), Kievul a anunțat în 2016 că intenționează să construiască până în 2026 încă 6 hidrocentrale noi în avalul râului Nistru.

⁷ Acord între guvernul Republicii Moldova și guvernul Ucrainei privind recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate. / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116511&lang=ro

⁸ Protocol între guvernul Republicii Moldova și cabinetul de miniștri al Ucrainei referitor la operarea unor modificări în acordul între guvernul Republicii Moldova și guvernul Ucrainei privind recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate din 11 august 1994. / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117823&lang=ro

⁹ Planul de acțiuni pentru realizarea înțelegerilor convenite în cadrul vizitei de lucru efectuate de Prim-ministrul Republicii Moldova în Ucraina la data de 13 februarie 2017, în particular a obiectivelor stabilite în Foaia de parcurs privind dezvoltarea cooperării moldo-ucrainene pentru anul 2017, semnată la Kiev la data de 13 februarie 2017. / https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=97903&lang=ro

În același an 2017, partea ucraineană a prezentat Republicii Moldova proiectul unui acord convenit de Chișinău și Kiev referitor la Complexului hidroenergetic de pe Nistru, în conformitate cu care partea moldovenească nu avea mari obiecții referitoare la impactul ecologic al intențiilor Ucrainei de a construi cele 6 hidrocentrale noi și se angaja să cedeze în arendă (termenul negociat este de 49 de ani) 17 de hectare de pământ pe malul drept al Nistrului, pentru ca aceasta să-și poată extinde Complexul hidroenergetic nistrean. Dacă Republica Moldova cedează acest teritoriu, există riscul ca Chișinăul să piardă orice pârghie pentru a interveni în activitatea Complexului hidroenergetic de pe Nistru într-o preîntâmpinarea eventualelor probleme ecologice sau de aprovizionare cu apă potabilă a populației.

Un alt impediment în calea recunoașterii dreptului de proprietate asupra obiectelor moldovenești pe teritoriul Ucrainei îl reprezintă faptul că anumite grupuri de influență din Republica Moldova, cu acces la deciziile politice de înalt nivel, prin diferite scheme economice gri, încurajează și facilitează participarea companiilor ucrainene la licitațiile de privatizare a acestor obiecte. Adesea, în urma acestor privatizări, statul moldovenesc pierde statutul juridic care i-ar permite să pretindă la dreptul de proprietate asupra obiectelor ce erau considerate ale Republicii Moldova.

Ulterior, la dosarele fundamentale (problematika transnistreană și agenda bilaterală) existente încă de la declararea independenței celor două state, relația moldo-ucraineană a fost completată cu dosarul integrării europene a Republicii Moldova și Ucrainei, care a căpătat dimensiune instituțională în anul 2009, odată cu lansarea de către Uniunea Europeană a politicii Parteneriatului Estic. Până atunci, la 7 octombrie 2005 a fost semnat la Palanca Memorandumul trilateral de asistență a Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), care și-a început activitatea la 30 noiembrie 2005. Misiunea EUBAM, care are caracter tehnic și de consultanță, și-a propus drept scop colaborarea cu Republica Moldova și Ucraina în scopul promovării controlului la frontieră, normelor și practicilor vamale care corespund standardelor UE și răspund necesităților ambelor țări partenere.

Cu toate că Republica Moldova și Ucraina, împreună cu Georgia, au semnat concomitent la Bruxelles, la 27 iunie 2014, Acordurile de Asociere cu Uniunea Europeană, cele două state nu și-au coordonat agenda privind integrarea europeană în timpul negocierii și parafării documentului cu UE. Atât Republica Moldova, cât și Ucraina, au discutat în mod individual cu UE, cu toate că Bruxelles le-a abordat „la pachet”, fiind inclusă aici și Georgia. Aceasta, cu toate că instituțiile statului în Republica Moldova și Ucraina au aceleași probleme endemice legate de combaterea corupției, funcționarea justiției, intercalarea businessului și politicului, dominarea elitelor oligarhice etc.

După anul 2014, Ucraina a început să atragă o atenție mai mare Republicii Moldova, Kievul manifestând o deschidere mai mare față de Chișinău, în mod special aceasta se referă la acțiunile privind problematicele transnistreană. Cele două state au semnat la Chișinău, la 6 octombrie 2017, *Acordul între Republica Moldova și Ucraina privind controlul în comun al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și al obiectelor în punctele comune de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene*.¹⁰ În conformitate cu acest acord, controlul vamal comun moldo-ucrainean, realizat cu suportul cu UE, poate fi extins în toate punctele de trecere a frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina.

Odată cu Acordul privind controlul în comun a frontierei de stat moldo-ucrainene, Republica Moldova și Ucraina au semnat și *Foia de parcurs pentru dezvoltarea cooperării moldo-ucrainene pentru anul 2018*,¹¹ care stabilea direcțiile prioritare pe agenda bilaterală. Pe lângă faptul că cele două state își exprimau intenția de a continua colaborarea în implementarea Acordurilor de Asociere cu Uniunea Europeană, în acest document erau stabilite următoarele priorități pentru a intensifica cooperarea bilaterală moldo-ucraineană pe dosarul integrării europene:

¹⁰ Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind controlul în comun al persoanelor, mijloacelor de transport, mărfurilor și obiectelor în punctele comune de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene. / <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=372414>

¹¹ Prim-miniștrii Pavel Filip și Volodimir Groisman au semnat Foia de parcurs pentru dezvoltarea cooperării moldo-ucrainene pentru 2018. / <https://gov.md/ro/content/prim-ministrii-pavel-filip-si-volodimir-groisman-au-semnat-foaia-de-parcurs-pentru>

- intensificarea eforturilor comune pentru interconectarea sistemelor energetice ale Republicii Moldova și ale Ucrainei cu sistemul energetic european și pentru asigurarea căilor alternative de aprovizionare cu gaz natural;
- valorificarea potențialului de transport al celor două state în direcția europeană prin construcția podului în preajma localităților Soroca-lampol, restabilirea sectorului de cale ferată Basarabeasca-Berezino, includerea traseului Edineț-Vinița în rețeaua trans-europeană de transport (TEN-T);
- continuarea controlului în comun în punctele internaționale de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene și dezvoltarea parteneriatului pentru asigurarea managementului integrat al frontierei în baza standardelor europene, inclusiv pe sectorul transnistrean;
- dezvoltarea în comun a procesului de producție și exportul ulterior al produselor pe piața Uniunii Europene.

Cu toate că în anii 2016-2018, la nivel declarativ, dialogul politic moldo-ucrainean avea la bază cooperarea pe dimensiunea integrării europene, în realitate, acest dialog era determinat de factorii informali ai relațiilor personalizate dintre politicienii decidenți la Chișinău și Kiev. De la finele anului 2019, relațiile bilaterale moldo-ucrainene au intrat în impas din cauza orientării pro-ruse a guvernării din Republica Moldova.

Totalurile vizitei de la Kiev

Prin vizita președintelui Maia Sandu la Kiev, la 12 ianuarie 2021, a fost relansat dialogul politic moldo-ucrainean la nivel înalt. În cadrul vizitei s-a făcut o radiografiere a relației bilaterale moldo-ucrainene, cu scopul cooperării între Chișinău și Kiev pentru a depăși în comun problemele existente între Republica Moldova și Ucraina. Totalizând rezultatele vizitei sale la Kiev, președintele Maia Sandu a specificat că discuțiile cu partea ucraineană s-au axat pe 3 dimensiuni importante: integrarea europeană, securitatea regională și agenda bilaterală.

Primele două dimensiuni se referă la procesele regionale, implicând mai mulți actori statali, și nu se referă doar strict la relația dintre Republica Moldova și Ucraina. Cele două state au decis să intensifice dialogul și coordonarea pe subiectul integrării europene pe platforma Parteneriatului Estic. De asemenea, cele două state au anunțat că se vor susține reciproc în combaterea separatismului teritorial cu care ambele se confruntă, angajându-se mutual să respecte integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova și a Ucrainei.

Vizita s-a soldat cu următoarele rezultate concrete:

- a fost anunțată lansarea unui nou format de colaborare între Republica Moldova și Ucraina – Consiliul președinților, care va fi unul la nivel înalt, cu scopul de a ajuta la elaborarea politicilor strategice, soluționarea problemelor existente și monitorizarea înțelegerilor reciproce;
- a fost semnat *Memorandumul privind dezvoltarea potențialului de transport și tranzit al Republicii Moldovei și al Ucrainei*.¹² În conformitate cu acest document, se urmărește extinderea și utilizarea eficientă a potențialului de tranzit al Republicii Moldova și Ucrainei prin crearea unui coridor de transport rutier care să asigure conexiunea între Chișinău și Kiev, pentru a scurta distanța dintre acestea, iar în perspectivă să devină cea mai rapidă cale din regiunea centrală a Ucrainei spre țările din Europa Centrală și cea de Sud-Est. În realizarea acestei intenții ambițioase s-a convenit dezvoltarea infrastructurii rutiere pe traseul Chișinău-Soroca-lampol-Kiev, cu construcția podului peste Nistru la Cosăuți-lampol.

La Kiev, Sandu și Zelensky au mai discutat despre:

- situația ecologică a râului Nistru și Complexul hidroenergetic nistrean;

¹² Memorandum privind dezvoltarea potențialului de transport și tranzit al Republicii Moldova și Ucrainei. / Președintele Republicii Moldova, Maia Sandu, în cadrul vizitei oficiale la Kyiv: „Ne dorim să fim mai mult decât vecini, ne dorim să fim prieteni”, 12 ianuarie 2021. / <https://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-republicii-moldova-maia-sandu-in-cadrul-vizitei-oficiale-la-kyiv-ne-dorim-sa-fim-mai-mult-dect-vecini-ne-dorim-sa-fim-prieteni>

- colaborarea privind controlul frontierei de stat în scopul combaterii contrabandei, cu referință specială la segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene;
- colaborarea pe domeniul energetic, și anume despre proiectul privind tranzitul de gaz din Europa spre Ucraina prin Republica Moldova, precum și tranzitul de energie electrică din Ucraina spre România;
- investigarea schemelor legate de proprietățile moldovenești din Ucraina, solicitându-se ajutor părții ucrainene în elucidarea și investigarea cazurilor de prejudiciere a statului nostru;
- facilitarea contactelor interumane prin simplificarea procedurilor de trecere a frontierei, cum ar fi posibilitatea pentru cetățenii celor două state de a călători cu buletinele de identitate și cea a liberalizării tranzitului de transport, pentru a se elimina permisele necesare pentru tranzitare.

Urmările vizitei de la Kiev din 12 ianuarie 2021

Indiscutabil, vizita președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, are o conotație pozitivă și este una oportună pentru impulsivarea dialogului politic moldo-ucrainean. Relația cu Ucraina este una foarte importantă pentru Republica Moldova din mai multe aspecte. Ucraina are un rol-cheie în evoluția pe cele două dosare-cheie pentru statul nostru: integrarea europeană și diferendul transnistrean. Intenția președintelui Sandu de a crește rolul Kievului în cele două dosare de importanță maximă pentru Chișinău este evidentă din propunerea de a institui un parteneriat strategic dintre Republica Moldova și Ucraina.

Viitoarea cooperare strategică bilaterală moldo-ucraineană se preconizează a fi una extrem de ambițioasă. Parteneriatul strategic moldo-ucrainean urmează a fi realizat pe trei paliere: 1) soluționarea vechilor probleme, acumulate în dosarul relației bilaterale dintre cele două state; 2) acțiuni comune în a se mișca pe dosarele strategice: integrarea europeană și rezolvarea problemelor legate de separatism, cu tot spectrul derivatelor ce reies din aceste dosare; 3) realizarea proiectelor avantajoase reciproc cu potențialul de a apropia și consolida relația moldo-ucraineană. Logic, apare întrebarea cât: de realizabile sunt intențiile enunțate de către președinții Sandu și Zelensky la Kiev, la 12 ianuarie 2021?

Soluționarea problemelor vechi, care derivă din acordurile referitoare la frontiera de stat și cea a dreptului de proprietate, încă existente în relația moldo-ucraineană, nici pe departe nu va una facilă pentru Chișinău. În mod special, ne referim aici la subiectul extinderii de către Kiev a Complexului hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk, care derivă din cele două acorduri moldo-ucrainene din trecut. Între cele două state există o optică diferită în abordarea acestui subiect. Dacă pentru Chișinău construcția complexului hidroenergetic în avalul râului Nistru este egală unei catastrofe ecologice,¹³ pentru Kiev, fortificarea nodului hidroenergetic de la Novodnestrovsk nu reprezintă o problemă cu impact negativ asupra mediului (ba dimpotrivă, interpretarea părții ucrainene este că va avea un rol pozitiv pentru minimizarea consecințelor inundațiilor catastrofale și că va apărea posibilitatea reglării indicilor sezonieri ai volumului de apă pe cursul râului Nistrului¹⁴) și se înscrie în planurile Ucrainei de securizare energetică, adoptate în *Strategia energetică până în anul 2030*.¹⁵

Juridic, Republicii Moldova îi va fi complicat să negocieze cu partea ucraineană și să se opună realizării de către guvernul de la Kiev a acestui proiect hidroenergetic. Chișinăul a pierdut controlul asupra Complexului hidroenergetic nistrean în urma Protocolului semnat la 1 februarie 2010. Stoparea intențiilor Ucrainei de a-și fortifica potențialul energetic în detrimentul impactului

¹³ Declarația Platformei Naționale a Forumului Societății Civile a Parteneriatului Estic privind protecția și utilizarea durabilă a fluviului Nistru. 21 ianuarie 2021. / <https://www.eap-csf.md/declaratia-platformei-nationale-a-forumului-societatii-civile-a-parteneriatului-estic-privind-protectia-si-utilizarea-durabila-a-fluviului-nistru/>

¹⁴ Ambasadorul Ucrainei în Moldova: Relațiile dintre țările noastre sînt „condamnate” să fie de bună vecinătate. / Portalul informațional Noi.md, 12 ianuarie 2021. / <https://noi.md/md/interviuri/ambasadorul-ucrainei-in-moldova-relatiile-dintre-tarile-noastre-sint-condamnate-sa-fie-de-buna-vecinatate?fbclid=IwAR13LLIOjS00hwVPbWlwPYSyD-TEBz9NsnJNaeCouTZVHHSMm5E02L2qNRA>

¹⁵ Энергетична стратегія України на період до 2030 р. / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13#Text>

ecosistemului râului Nistru va putea fi făcută de Republica Moldova doar implicând în acest subiect Uniunea Europeană în calitate de mediator. Chișinăul trebuie să roage instituțiile de mediu la nivel european să facă o estimare a impactului asupra mediului produs de extinderea Complexului hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk. În așa mod a procedat România într-un litigiu similar cu Ucraina legat de canalul Bâstroe, pe care statul ucrainean intenționa să-l construiască în delta râului Dunărea. În acel caz, Convenția de la Espoo¹⁶ a considerat că Ucraina încalcă normele internaționale privind mediul în proiectul de construcție a canalului Bâstroe.

Proiectul de infrastructură moldo-ucrainean este unul foarte ambițios, care ar facilita mult comunicarea între cele două state. Acest proiect, de mare perspectivă, va fi dificil de realizat în viitorul apropiat. Un proiect de o așa anvergură necesită timp și este unul foarte costisitor. Bani pentru un astfel de proiect nu are nici Republica Moldova, nici Ucraina. Cu toate că Ucraina a declarat că construcția podului Cosăuți-lampol, care urmează a fi parte componentă a viitoarei autostrăzi Chișinău-Kiev, va fi realizată din bugetul de stat ucrainean, este puțin probabil că cele două state vor avea capacitatea financiară să ducă proiectul la capăt pe cont propriu. Un astfel de proiect poate fi realizat cu ajutorul donațiilor europene și din credite de la organisme internaționale. În textul memorandumului semnat la 12 ianuarie 2021 este stipulat că Republica Moldova și Ucraina vor apela la fonduri din exterior. Acest proiect nu este unul nou, el fiind și anterior preconizat a fi realizat de către guvernele celor două state.

Cooperarea moldo-ucraineană poate evolua pe o serie de subiecte tehnice, cu potențial reciproc avantajos pentru cetățenii celor două state. De exemplu, intensificarea contactelor interumane prin înlesnirea circulației la frontiera dintre cele două state, lupta cu contrabanda transfrontalieră, inclusiv prin creșterea numerică a posturilor vamale comune (prin intermediul cărora Chișinăul ar avea posibilitatea să controleze segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene), elucidarea schemelor de corupție etc.

De asemenea, există potențial de a dezvolta relațiile comercial-economice între cele două țări. Volumul schimburilor comerciale între cele două țări în anul 2019 a fost în sumă de 649,12 milioane de dolari, exporturile moldovenești în Ucraina fiind de 80,16 milioane de dolari, iar importurile ucrainene în Republica Moldova s-au ridicat la 568,96 milioane de dolari.¹⁷ Pentru a coordona relațiile economice între Chișinău și Kiev există deja o platformă instituțională comună – Comisia mixtă interguvernamentală moldo-ucraineană privind cooperarea comercial-economică, creată încă în anul 1994, a cărei activitate ar trebui de intensificat.

La nivel macro, relația moldo-ucraineană se impune a fi dezvoltată pe cele două dosare strategice pentru ambele state: integrarea europeană și problema separatismului teritorial. Un eventual parteneriat strategic moldo-ucrainean este foarte important întru stabilirea unei agende comune a Republicii Moldova cu Ucraina pe aceste dosare strategice. Atât integrarea europeană, cât și soluționarea problematicei separatismului sunt două dosare complexe, care implică și marii actori internaționali – UE, SUA și Rusia. O agendă comună moldo-română va fortifica pozițiile Republicii Moldova și ale Ucrainei în discuțiile și negocierile cu marii actori, în așa mod, vocea celor două state putând a fi auzită mai deslușit.

De progresarea Republicii Moldova și Ucrainei pe dosarele strategice nu sunt interesați factori din exteriorul și interiorul acestor celor două state. În exterior, Rusia, care are pretenții de influență geopolitică asupra celor două state postsovietice (Moscova este direct implicată în problemele de secesiune teritoriale din Republica Moldova și Ucraina prin susținerea conducerilor neconstituționale din regiunile separatiste), se va opune intențiilor guvernelor de la Chișinău și Kiev de a progresa pe dosarele integrării europene și soluționării problematicei separatismului teritorial. În interior, nu ar trebui neglijate procesele politice din cele două state, puternic influențate de elementele oligarhice, care nu-și doresc reforme democratice de tip european. Teritoriile

¹⁶ Convenția de la Espoo este o organizație internațională care reglementează evaluarea impactului asupra mediului în situația în care un anumit proiect are impact transfrontalier.

¹⁷ Evoluția schimburilor comerciale între Republica Moldova și Ucraina în anii 2015-2019. / <https://ucraina.mfa.gov.md/ro/content/rela%C5%A3ii-comercial-economice>

necontrolate de către autoritățile neconstituționale sunt o sursă profitabilă de îmbogățire ilicită, prin diverse scheme economice gri, pentru elitele oligarhice din Republica Moldova și Ucraina.

Concluzii

Principalele concluzii ale vizitei președintelui Maia Sandu la Kiev la 12 ianuarie 2021 sunt:

1. Relațiile bilaterale moldo-ucrainene necesitau o resetare pentru a ieși din „punctul mort” în care le-a dus în ultimul an guvernarea socialistă a Republicii Moldova, dar și pentru a depăși o serie de reminiscențe problematice existente între cele două state, nerezolvate anterior. Intenția de a institui un parteneriat strategic are drept scop să ridice la un alt nivel, unul superior, cooperarea bilaterală moldo-ucraineană.
2. Pentru a ajunge la un alt nivel în relațiile bilaterale, Republica Moldova și Ucraina au nevoie să realizeze împreună proiecte ambițioase, inclusiv de importanță regională. Însă, cele două state nu au resurse financiare suficiente pentru a realiza proiecte grandioase de sine stătător, în ciuda declarațiilor optimiste ale oficialilor, cu precădere a celor ucraineni. De exemplu, proiectul construcției podului peste Nistru Soroca (Cosăuți)-Iampol este unul mai vechi, dar care a rămas doar la faza discuțiilor din cauza lipsei resurselor financiare. Pentru a se ajunge la faza implementării proiectului de infrastructură convenit la Kiev, cel mai probabil, Republica Moldova și Ucraina vor apela la fonduri europene și la organismele financiare internaționale.
3. Între cele două state încă există suficiente subiecte „spinoase” din trecut, cu potențial latent de a provoca animozități între Republica Moldova și Ucraina în viitor. Evident, subiectul legat de Complexul hidroenergetic nistrean de la Novodnestrovsk va fi „piatra de încercare” a agendei bilaterale moldo-ucrainene, ce va demonstra cât de predispuse sunt cele două state de a merge la cedări reciproce în a identifica soluții pentru mai multe probleme existente pe agenda Chișinău-Kiev.
4. Republica Moldova și Ucraina au în comun două dosare strategice – aspirațiile de integrare europeană și soluționarea problemei separatismului teritorial – care pot fi gestionate mai eficient de către cele două state printr-o cooperare reciprocă. Progresul pe cele două dosare se va ciocni de interesele geopolitice ale Federației Ruse din regiune, dar vor fi și mari dificultăți din cauza problemelor endemice (gen corupția, lipsa satului de drept, nefuncționarea instituțiilor statului etc.) din societățile moldovenești și ucrainene.
5. Agenda bilaterală moldo-ucraineană este la latitudinea relațiilor dintre Republica Moldova și Ucraina. Însă, cele două state au suficiente probleme interne pentru a avea capacitatea de a o implementa pe cont propriu la nivelul relației bilaterale. Cu atât mai mult, cele două state vor avea dificultăți să avanseze de unele singure în dosarele strategice. Pentru a spori consistența viitorului parteneriat strategic moldo-ucrainean se impune ca el să fie fortificat din exterior, cu state direct interesate ca Republica Moldova și Ucraina să avanseze în dialogul cu UE pe dosarul integrării europene și să le promoveze interesele la marile cancelarii pe problematica separatismului teritorial. Un format internațional instituționalizat, constituit din Republica Moldova, Ucraina, România și Polonia, ar crește substanțial șansele de reușită ale parteneriatului strategic moldo-ucrainean.